

Osmanlı Askerî Tarihi

Editör: Gültekin Yıldız

İstanbul, Timaş Yayınları, 2017, 400 Sayfa, ISBN: 978-605-08-2580-0

Tamercan ÇAĞLAR

Ülkemizde askerî tarihe duyulan ilgi günden güne artmakta. Siyasî tarih gibi harp tarihimiz de geçmişî anlama konusunda çok önemli daldır. Tanıtımını yapacağımız bu eser, son dönem Osmanlı Harp Tarihi alanında bugüne kadar yazılmış en önemli kitaplardan birisi. Editörlüğünü İstanbul Üniversitesi ve Milli Savunma Üniversitesinde Askerî Tarih alanında çok sayıda çalışmanın yürütülmesine öncü olan Doç. Dr. Gültekin Yıldız'ın yaptığı bu eser, ülkemizin tanınan tarihçilerinin 18. yüzyıl başlangıcından Milli Mücadele dönemine kadar geçen süreçte askerî tarihimize dair kaleme aldığı

dokuz makaleden meydana gelmektedir. Kitabımızda ilk olarak bizi, Gültekin Yıldız tarafından yazılan bir önsöz karşılıyor. Kitabın yazılış amacının ve yararlanılan kaynakların da belirtildiği bu harika önsözün ardından Prof. Dr. Mahir Aydın tarafından kaleme alınan “*Kaleler*” isimli ilk ana başlık yer almış. Osmanlı kalelerinin dağılımları ve birimlerinin sıralandığı bu yazı içerisinde yer verilen görsel şema sayesinde dönemin Osmanlı kalesini okuyucunun gözünde kolaylıkla canlandırabiliyor. Osmanlı kalelerinin, surlarla, hendeklerle, tabyalarla, lağımlarla ve top mevzileriyle tahkim edilmiş yapıları, özellikle Osmanlı son döneminde gördüğümüz Kanije, Erzurum, Plevne, Yanya, İşkodra, Edirne ve Medine gibi kale savunmalarının ardında yatan başarıyı çok güzel bir şekilde özetlemiş durumda. Kitabımızın editörü Gültekin Yıldız tarafından kaleme alınan “*Kara Kuvvetleri*” isimli diğer başlık ise 1774 yılından itibaren Cumhuriyet dönemine kadar geçen sürede Silahlı Kuvvetlerimizin genel konjonktürüne dair çok sayıda bilgiye yer verir. Bu başlıkta genel itibariyle yapılan muharebelerden ziyade, askerî teşkilatlanmaların Osmanlı son döneminde ne şekilde evirildikleri aktarılıyor. İran, Avusturya ve Rus harplerinde alınan başarısız sonuçlar ardından 1774 ve 1783 yıllarındaki hadiseler neticesinde Kırım’ın elden çıkışının Osmanlı tarihi için birer dönüm noktası olduğunu ve şok etkisi yarattığını belirten Yıldız, Yeniçeri Ocağının topa tutulmak suretiyle ortadan kaldırılışı sonrasında yaşanan askerî düzenlemeleri de son derece anlaşılabilir şekilde özetliyor. “...18. yüzyıl ortalarından itibaren başlamış bulunan “büyük düzenli ordu” konseptinin hemen her devletçe benimsenen bir askerî doktrin olmasına zemin hazırladı.” diyen Yıldız, ülkemizde zorunlu askerliğe geçiş sürecini de bu bölümde biz okurlarına en anlaşılır şekilde aktarmış. Gültekin Yıldız’ın, Nizam-ı Cedid sonrası ülkemizin çeşitli bölgelerinde konuşlandırılan kışlaların ve bugünküne benzer nitelikte adlandırabileceğimiz askerî teşkilatlanmalara geçiş sürecini de özetlediği bu yazısı, Yeniçeri Ocağının ilgası sonrasında ordumuzdaki subay açığının karşılanması adına yurt dışından getirilen askerî danışmanların ordumuza yaptığı etkiyi belirtmesiyle devam eder. Batı tarzında askeri okulların açılışı ve harbiye öğrencilerinin yaptıkları talimlere değinilen bu bölüm askerî alanda yapılan ıslahatların başarılı bir şekilde hayata gerilmesinin ne denli zor olduğunu da gayet güzel bir şekilde okuyucuya aktarıyor. Tüm bunların sanısına 93 Harbi, Balkan Harbi, Cihan Harbi ve İstiklal Harbi yıllarında ordumuzun durumu da iredelenmiş ve belirli dönemler adına ordu komutanlıklarının yerleri, asker sayıları gibi bilgilerle okuyucu aydınlatılmış.

Bir diğer başlık, Doç. Dr. Fatih Yeşil tarafından kaleme alınmış olan “*Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar*”. Osmanlı ordusunda danışmanlık görevinde bulunan Polonyalı, Fransız ve Alman subayların sürekli farklı bir talim uygulamaya çalışmaları yüzünden ordu içerisinde dikiş tutmadığını belirten yazarımız, Osmanlı’da görev de bulunan Avrupalı danışmanların, ülkelerine silah siparişi götürmek için çalıştıkları söyler. On yıllık Harbe girileceği esnada Osmanlı bünyesinde görev yapan Goltz Paşa gibi önemli askerî danışmanların da öneminden ayrıca bahsedilmiştir. Yazarımız, Mondros Mütarekesinden sonra ülkelere dönen Alman asker sayısının 10.000 olduğunu söyler.

Dr. Fatih Tetik ve Dr. Serdal Soyluer tarafından kaleme alınan “*Silah İthalatı ve Kara Harp Sanayii*”

isimli bir diğerk başlık Osmanlı ordusunun harp gereçlerini nasıl tedarik ettiğini irdeliyor. Yine bu bölümde Osmanlı'da silah ve mühimmat üretimine dair yapılmış olan çalışmalar ve açılan fabrikalar bize aktarıyor. “19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı ordusunun ağır silah ihtiyacı büyük oran ithalat yoluyla tedarik edilmiştir.” diyen yazarımız, buna karşılık Sultan II. Abdülhamid döneminde top, tüfek ve mühimmat imalatının nasıl yerlileştirilmeye ve geliştirilmeye çalışıldığını bizlere betimliyor. Bu başlığın sonlarına doğru, on yıllık harp ve öncesinde ülkemizde piyasasını oldukça genişleten çok sayıda yabancı silah ve mühimmat üreticisi firmanın isimlerine de yer verilmiş. Yabancı askerî envanterlerin ülkemiz genelinde bu denli yaygın olmasının sebebi olaraksa Osmanlı ordusunda görev yapan askerî danışmanların olduğu vurgulanmış.

Prof. Dr Ali Fuat Örenç tarafından kaleme alınan “Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayii” isimli bir diğerk başlık ise 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren etkinliğini arttıran makineleşmiş deniz gücüne ışık tutuyor. Her padişah döneminde Osmanlı donanmasının vaziyeti ayrı ayrı irdelenmiş durumda. Osmanlı donanmasında hangi dönemde kaç kruvazör, kalyon, firkateyn, dretnot ve zırhlı olduğu tablolar halinde okuyucuya ulaştırılıyor. Tersane-i Âmire ve Mühendishane-i Bahri Hümayun’un kuruluşu ve makineleşme ile birlikte gemilerin inşa malzemesinin de değiştiği belirtiliyor. Osmanlı son döneminde Bahriye’de de kendini gösteren yabancı subayların etkinliği, Osmanlı’ya sığınan Goben ve Breslau gemilerinin bizdeki vaziyetleri, parasının ödendiği halde İngiltere’den alınamayan gemiler, 1914 yılında Sivastopol’un bombalanması ve Çanakkale’deki zayıf Osmanlı deniz gücünün nasıl bir rol oynadığı da bu başlık aracılığıyla bize aksettiriliyor.

Eserin altıncı ana başlığı “Hava Kuvvetleri” ismini taşır. Bu başlıkta Osmanlı’da havacılığının kökleri araştırılmıştır. 1911 yılında Paris’e havacılık alanında eğitim görmek için gönderilen Yüzbaşı Mehmet Fesa ve Eveli Yusuf Kenan aldıkları gayet maliyetli eğitim sonrasında yurda dönerler. Buna müteakip kurulan Tayyare komisyonu, Yeşilköy’de açılan tayyare hangarları inşasını beraberinde getirir. Bu bölümde İtalyanların Trablusgarp’a saldırı sonrasında bu savaşta ilk defa uçak kullanıldığı belirtiliyor. Yurt dışından sipariş edilen az sayıdaki uçağın Balkan Harbi ve Cihan Harbi esnasında cephelerin ardının görülmesi adına çok büyük bir önemi olduğu da vurgulanmış. Uzun uzadıya Osmanlı kullanılan uçakların isimlerinin ve özelliklerinin verildiği bu bölüm ilk pilotların da okuyucuyla buluşturulmasıyla nihayete erer.

Sondan bir önceki başlık ise Dr. İbrahim Köremezli tarafından yazılmış olan “Osmanlı-Rus Harpleri”dir. Bu bölüm kitabın diğerklerinden en farklı bölümüdür. Çünkü bu bölümde Osmanlı ordusunun teşkilatlandırılmasına değil doğrudan doğruya cephe muharebelerinin nasıl geliştiğine değinilmiştir. 1768’den 1878’e kadar cereyan eden Osmanlı-Rus Savaşların sebep ve sonuçları, orduların durumları, stratejiler, askerî hedefler ve savaşların gerçekleştiği coğrafyalardan bahsedilmiş. Cihan Harbi esnasında Ruslarla yapılan çarpışmalardan ise bahsedilmemiş.

Kitabımızın son ana başlığı “On Yıllık Harp ve Topyekün Seferberlik” ismini taşır. Dr. Mehmet Beşikçi tarafından kaleme alınan bu yazı, Osmanlı ordusunun Trablusgarp’tan Milli Mücadeleye kadar

on yıl boyunca neredeyse aralıksız bir şekilde muharebe meydanlarında yaptığı savaşları anlatır. Bu başlık altında Balkan Savaşı ve Cihan Harbi yıllarında seferber edilen asker sayılarına da tablo halinde vermiştir. Beşikçi'ye göre Balkan Savaşında alınan yenilginin önemli en nedenlerinden biri nüfusa göre az sayıda asker seferber edişimizdedir. “*İstiklal Savaşı'nın boyutu neredeyse Birinci Dünya Savaşı'nın sadece tek bir cephesi kadardır.*” diyen yazarımız, cephelerde kaç askerimizin şehit düştüğü, hastalıktan kaç askerin öldüğü, esir düşen asker sayıları, yaralanan asker sayıları ve firari sayılarına da yer vermiştir. Bu başlık kapsamında Milli Mücadele sırasında kadınların da çok önemli bir etkisi olduğuna değinilmiştir. Eserin bu bölümünde cephelerde verilen savaşlardan ziyade cephe gerisindeki örgütlenmeye de dikkat çekilmesi olan okuyucunun kafasında daha iyi canlanmasına yol açıyor.

Kitabın son ana başlığının adı “*Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekât*”tır. Emin Yener tarafından kaleme alınan bu yazıda 1792 yılında imzalanan Yaş Antlaşmasına ayrı bir önem atfedilir. 1792 yılının Karadeniz'deki hâkimiyetin Rusların eline geçmeye başlaması adına çok önemli olduğu belirtilmiş ve Limni, Vanarin, Sinop ve İmroz Muharebelerinden haritalandırılarak bahsedilmiştir. Bu bölüm içerisinde modern deniz kuvvetlerinin de teşkilatlanmasına ışık tutulmaya çalışılmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşında, Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında cereyan eden deniz savaşlarına da ayrıyeten yer verilmiştir. Ege adalarının elimizden çıkışının Averof adındaki bir zırhlı tarafından gerçekleştirildiğini söyleyen Yener, “...*Averof, tek başına bile bütün Osmanlı gemilerinin toplamından üstündü.*” diyerek durumu özetler. Kitapta son olarak dipnotlar, bibliyografya ve yazarların biyografilerine yer verilmiştir.

Türkiye'de askerî tarih dendiğinde ilk akla gelen isimlerin başında gelen Gültekin Yıldız, bu eser ile bugüne kadar yazılmış askerî tarih kitaplardan biraz daha farklı bir bakış açısı kullanmaya çalışmış. Zira bir askerî tarih kitabında gördüklerimizin aksine savaşlardan çok, cephe gerisine ışık tutulmuş vaziyette. Bir savaş cephede kaybediliyor veya kazanılıyor olsa da, bu durum cephe gerisindeki hazırlığınızın tam ve eksiksiz olmasıyla da doğrudan orantılıdır. Bu kitap bize gösteriyor ki Osmanlı'da, yapılan askerî reformlara verilen önem kadar hemen hiçbir şeye önem verilmemiş. Bu kitap, bütüncül bir bakış açısıyla okuyucunun büyük resmi net bir şekilde görmesini sağlıyor. Eser, haritalar, muharebe planları, fotoğraflar ve diğer görsel argümanlarla desteklenmiştir. Bu kitapla birlikte Osmanlı'da askerî alanda yapılan ıslahatların hayata geçirilişi esansında karşılaşılan zorluklara çok güzel şekilde değinmiş. Maddi imkânsızlıkların ve yetmişmiş insan sıkıntısının Osmanlı'da gelişim çabalarını nasıl engellediği gibi meselelere de değinilmiş olması, eseri daha kalıcı kılıyor. Kitap hakkında yapılabilecek tek olumsuz eleştirim on yıllık harp ve topyekün seferberlik başlığının kısa tutulması üzerinedir.

